Balio Sruogos laiškas Juozapui Sruogai, 1936-01-08, iš Kauno – į Tilžę

Mielas Juozap! / Taip jau išėjo, kad tiek laiko nieko neparašiau.

Mielas Juozap!
Taip jau išėjo, kad tiek laiko nieko neparašiau [1].

Vokiškus žurnaliukus gavau (tik neprisirengiau pinigus pasiųst) [2], bet mūsų reikalui jie nelabai ką duos. Paskutiniu laiku man kilo visai naujos idėjos, – pradėjo siūlyti jas arch. Zubovas [3], o patvirtino ir įtikino mane V. Landsbergis [4]. Jis pataria statyti medinius namus, tik jokiu būdu ne iš rąstų, bet sukalti tuščias sienas (vidury spaliai ar panaši medžiaga, tik ne pjuvenos) iš stačių lentų. Ši statyba – Amerikoj labai plačiai vartojama. Stuttgarto miesto valdyba davė 10 ha. – išbandyti šitokiai medinių namų statybai. Landsbergis važinėjo ten studijuoti – ir stačiai sužavėtas. Tokie namai – ir šiltesni, ir patvaresni, negu iš rąstų. Visas reikalas – jų konstrukcijoj. Zuboviokas tik sakė – yra vienas feleris: pas mus dar nėra prityrusių meisterių, kurie galėtų gerai padirbti. Bet Landsbergis, pasirodo, jau yra statęs tokių namų Kaune – ir labai gerai išeiną. Besikalbant, per 10–20 minučių jis nupiešė tokių namų eskizą, pusantro aukšto, bet ne mansardų sistema – mum labai patiko: 5–6 kambariai, itin gražiai ir patogiai išplanuoti. Pasiremdamas savo patyrimu – o jis Lietuvoje daugiausia yra statęs – sako: tokius namus lengvai gali pastatyti už 7 000 litų. Bus, sako: kukliai, bet patogiai ir gražiai, net elegantiškai. Jis davė visą eilę smulkių, bet konkrečių ir praktiškų nurodymų, – kad jis man užimponavo labai. Namų [1r] // planą ir projektą jis man padarys – nemokamai. Tiktai šioje statyboje turi būti smulkiai padaryti darbo planai – smulkiai išpieštos visos detalės, – tas darbas teks duoti Zubovui, kainuos apie 200–300 litų, – turi būti daug tų darbo planų [5]. Jeigu tau ši medžiaga būtų įdomi – paskui galėtum pasinaudoti. Kol kas teturiu tik provizoriškai apibrėžtą namo idėją. Jei norėtum – galėčiau ir ją atsiųsti.

Su Rutenbergu [6] istorija dar nesibaigia. Kazys [7] sumokėjo buvusius atsargoj 90 litų, – manau, kad pakaks. Aš vėl tą poną pasiunčiau kartą po velnių.

Kalėdom – niekur nebuvau išvažiavęs [8].

Labų dienų – ir p. Bronei [9] nuo mūsų visų [10].

Br. Balys [11]

1936. I. 8. [1v] //

KOMENTARAI

[1] Balys Sruoga atsakė į anksčiau jam rašytą brolio Juozapo Sruogos laišką:

„Mielas Boleslavai,

Bronė, Jolita ir aš sveikiname ponią Vandą, Daliutę ir tave su Kalėdų šventėmis ir siunčiame jums visiems geriausius linkėjimus Naujiems metams. –
Kas gero, kas naujo pas jus? Tikiuosiu, kad tu mano pasiųstus spausdinius gavai.
Sau aš užsisakiau dar kitokių. Jeigu ką įdomaus rasiu – parašysiu. – Pas mus nieko ypatingo. Į Kauną nevyksime.
Naujiems metams sutikti turime pakvietimą į Tauragę, – tik ar bus geras kelias?
Tuo tarpu tiek.

Brolis Juozapas

Tilžė, 1935 XII 24.“

(Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, 1935-12-24, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 855, nr. 28, l. 1r–v)

[2] Juozapas Sruoga anksčiau siūlė broliui pasidomėti Vokietijoje leidžiama spauda namų statybos tematika:

„Mielas Boleslavai,

Ar tau nebūtų įdomu gauti vokiečių išleistus „Bauwelt-Verlag'o“ [*vok* leidyklos „Bauwelt“] sekančius „Sonderhefte“ [*vok* specialius leidinius]?

25 Kleinhäusen im Preise von 5 000 bis 10 000 Mr. Grundrisse, Abbildungen und Bauseschreibengen mit Baukosten Angabe, Ratschläge für Grunderwerb Finanzierung, Entwurf des Hauses… 36 Seiten, 100 Abbildungen [*vok* 25 nedidelių namų, kurių kaina svyruoja nuo 5 000 iki 10 000 markių, planai, iliustracijos ir statybos aprašymai su nurodytomis statybos išlaidomis, konsultacijos žemės įsigijimo, finansavimo ir namo projektavimo klausimais… 36 puslapiai, 100 iliustracijų].

25 Einfamilienhäuser im Preise von 10 000 bis 20 000 Mr. 36 Seiten, 100 Abbildungen (die in diesem Heft gezeigten Häuser sollen gehobenan Ansprüchen genügen) [*vok* 25 individualūs namai, kurių kaina svyruoja nuo 10 000 iki 20 000 markių, 36 puslapiai, 100 iliustracijų (šiame žurnale pavaizduoti namai turi atitikti aukštesnius reikalavimus)].)
„Wir wollen ein Kleines Haus bauen“ [*vok* „Mes norime pastatyti mažą namą“] – Bilder und Pläne für schlichte Häuser, 36 Seiten [*vok* „Paprastų namų nuotraukos ir planai“, 36 puslapiai].

_____
„Rund ums Haus“ [*vok* „Aplink namus“], – Kleinarbeiten in Garten, Hof und Haus [*vok* Smulkūs darbai sode, kieme ir namuose] – (Spielecke, Zäune, Wege, Mistbeetkasten, Sitzplatz, Laube, Spalier, Vogelhäuschen, Dachkammer) [*vok* žaidimų aikštelė, tvoros, takai, inspektas, terasa, pavėsinė, gyvatvorė, lesyklėlė, mansarda].“

_____
Kiekvienas sąsiuvinis kainuoja Rm. 1.-; juose galima rasti daug įvairių paraginimų, patarimų – projektų. […]

Kloniojausi jums visiems.
Brolis Juozapas
Tilžė, 1935 XI 25

(Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, 1935-11-25, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 855, nr. 27, l. 1r–v, 2r–v).

„Šiandien yra galimybė pasiųsti tau žadėtus spaudinius. Jie kainuoja kiekvienas po Rm. 1. – Būtų gerai, kad tu pinigus per paštą prisiųstum man. Tokią mažą perlaidą paštas leis padaryti. – Jeigu paso neturi, tai gal tuomet bus sunkumų; tada atidėsime iki aš pats nuvyksiu į Kauną (galiu ir palaukti!)“ (Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, 1935-12-17, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 855, nr. 28, l. 1r).

[3] Vladimiras Zubovas (1909–2007) – architektas. 1934 m. baigė Berlyno aukštąją technikos mokyklą. 1935–1940 m. Kauno karo butų valdybos inžinierius architektas. 1938 m. Kaune suprojektavo Balio Sruogos gyvenamąjį namą (plačiau žr. *MELC*, „Vladimiras Zubovas“, in: https://www.vle.lt/straipsnis/vladimiras-zubovas-1), (2026-06-15).

[4] Vytautas Landsbergis-Žemkalnis (1893–1993) – architektas, modernizmo architektūros Lietuvoje pradininkas. 1925 m. baigė Romos aukštąją architektūros mokyklą. 1926–1938 m. dirbo įvairiose Kauno įstaigose (plačiau žr. Jolita Kančienė, „Vytautas Landsbergis-Žemkalnis“, in: https://www.vle.lt/straipsnis/vytautas-landsbergis-zemkalnis), (2026-06-15).

[5] Balys Sruoga, vėliau, po kelerių metų, prašydamas paskolos, aprašė, kaip pakito planai: „2. Statysimi trobesiai. Gyvenamieji pusantro aukšto vieno buto namai bus pastatyti pagal pridedamąjį planą, deja, su kai kuriais pakeitimais. Namų ilgis bus ne 11, bet 11,5 metrų; antras aukštas bus taip pat iš ištisinių rąstų (ne iš trumpų rąstelių, kaip plane parodyta); antrojo aukšto lubos bus lygios (ne nuolaidžios, kaip plane); valgomojo kambario langai bus daug praktiškiau sutvarkyti; įėjimas į virtuvę bus ne iš šono, bet iš namų galo; antras aukštas bus kiek didesnis, negu plane; po namais bus įrengta rūsys ir skalbykla; bus vandentiekis, o kanalizacija bus įvesta biologinio filtro sistema. Bus pastatytas mūrinis (baltų plytų) sandėlis-garažas, skarda dengtas“ (Balys Sruoga, „Prašymo paaiškinimas“, [siekiant gauti Lietuvos banko, Kauno skyriaus, paskolą namo statybos sąskaitoms apmokėti], [1938], [mašinraštis], in: *LLTI TS, dar žr. in: Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus*, ED-9959 / A-239 Inv. Nr. 40).

[6] Giršas Rutenbergas (1901–1941) – teisininkas, 1935 m. Adolfo Sruogos gynėjas Pašto ženklų baudžiamojoje byloje.

Adolfas Sruoga pirmojoje baudžiamojoje byloje advokatams Giršui Rutenbergui ir Simonui Beliackinui (1874–1944) negalėjo sumokėti sutarto honoraro už gynimą. Kauno apygardos teisme jis buvo pripažintas „neišsimokančiu skolininku“ (Kauno sunkiųjų darbų kalėjimo raštas Kauno apygardos teismui, Kaunas, 1935-12-17, [pasirašytas mašinraštis], žr. „Adolfo Sruogos, Valerijono Miliausko, Vaclovo Kundroto baudžiamoji byla („mažoji“ pašto ženklų byla dėl klaidų)“ (toliau – *MPŽB), in: LCVA*, f. 478, ap. 4, b. 11649, l. 224r).

Juozapas Sruoga anksčiau rašytame laiške patarė Baliui Sruogai, kaip elgtis dėl Giršo Rutenbergo pretenzijų:

„Mielas Boleslavai, tik ką gavau tavo laišką. Delei Rutenbergo prašomų pinigų galima jam pasakyti, tegul kreipiasi į Tatjaną, nes mes Adolpo piniginių reikalų nevedame ir nežinome; ir Adolpas į mus tais reikalais nesikreipia. –

Ir man atrodo, kad jie iš to be vilties reikalo čiulpia tik pinigus. –“

(Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, 1935-12-17, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 855, nr. 28, l. 1r)

Juozapas Sruoga laišką broliui rašė prieš pat „mažosios“ pašto ženklų bylos svarstymą Kauno apygardos teisme (posėdis vyko 1936-01-20–22). Spėtina, kad advokatas Giršas Rutenbergas galėjo siūlyti savo paslaugas. Tačiau jomis nebuvo pasinaudota dėl beviltiškos situacijos laimėti bylą. Adolfas Sruoga teisme gynėsi pats – valdiškų gynėjų jis taip pat neturėjo, nes pavėlavo paduoti prašymą dėl jų paskyrimo. Teismas atmetė visus Adolfo Sruogos argumentus. Jis apkaltintas tuo, kad su kitais pašto darbininkais iš anksto susitaręs ir bendrai veikdamas, viršijo tarnybines pareigas, tyčia leido apyvarton šalia normalių pašto ženklų laidos Lietuvos pašto ženklus su defektais, tuo pakenkė valdymo tvarkai ir valstybės reikalui, nes dėl šių veiksmų vidaus ir užsienio filatelijos rinkoje sumažėjo pasitikėjimas Lietuvos pašto ženklais, ženklų vertė ir jų pareikalavimas („Adolfo Sruogos, Valerijono Miliausko ir Vaclovo Kundroto kaltinamasis aktas“, Kaunas, 1934-12-21, [pasirašytas mašinraštis], žr. *MPŽB*, in: *LCVA*, f. 478, ap. 4, b. 11649, l. 36v).

Adolfas Sruoga įrodinėjo, kad yra nekaltas: „Sruoga – jokių tyčios klaidų pašto ženkluose jis nesąs liepęs daryti ir klaidas pastebėdavo tik tada, kai ženklai jau pasirodydavo ir būdavo atkreiptas kitų dėmesys. Komisijoms jis davinėjęs griežtus nurodymus sekti, kad nebūtų ženklų su klaidomis. Jei kuris komisijos narys neatlikdavo tinkamai savo pareigų, tokį pakeisdavęs kitu. Prie spausdinimo 1930 metų Vytauto Didžojo jubiliejinių 1 lito vertės oro pašto ženklų dalyvavo ir dailininkas Varnas. Bet pastarasis susirgo ir priežiūros nebegalėjo vykdyti. Kundrotas kreipėsi į jį patarimo ir jis tada griežtai įsakęs nieko, nepasitarus su dailininku Varnu nedaryti“ („Adolfo Sruogos, Valerijono Miliausko ir Vaclovo Kundroto kaltinamasis aktas“, Kaunas, 1934-12-21, [pasirašytas mašinraštis], žr. *MPŽB, in: LCVA*, f. 478, ap. 4, b. 11649, l. 36r).

Adolfas Sruoga, norėdamas atkreipti dėmesį į baudžiamosios bylos ir tiriamojo proceso spragas, rašė oficialius dokumentus Kauno apygardos teismui. Kaltinamasis teisme būdavo ignoruojamas, jo argumentai ne visada racionaliai atmetami. Todėl svarbu parodyti, kokia buvo broliams rūpėjusi kaltinamojo pozicija, jo laikysena, koks autentiškas balsas skambėjo teisme:

„Prašymas

Mano baudžiamoje byloje dėl klaidingų pašto ženklų grafikos ekspertyzą yra padaręs dail. Varnas. Dabar paaiškėjo, kad byloje kalbamų ženklų spausdinimas 1921, 1922 ir 1933 m., kurių tarpe rasta daug klaidų, kaip tik buvo atliktas pagal paties dail. Varno projektus ir jo priežiūroje, kas galima nustatyti liudytojais ir esamomis byloje sąskaitomis, pagal kurias 1930 m. išmokėta dail. Varnui už ženklų spausdinimo priežiūrą litografijoj.

Ši aplinkybė sudaro pagrindo galvoti, kad dail. Varnas, pats būdamas atsakingas už ženklų tinkamą spausdinimą, gali būti neobjektyvus ir vienšališkas mano nenaudai ekspertas, gi iš tikrųjų taip ir yra.

Tikslu turėti teisme objektyvią ir teisingą ekspertyzos nuomonę, kad garantuoti didesnį mano byloje teisingumą, prašau sudaryti naują – papildomą ekspertyzą iš patikimų ir nesuinteresuotų asmenų, būtent: 1) dail. – grafiko, buvusio Valstybės spaustuvės litografijos skyriaus vedėjo Viliaus Jomanto, gyv. Kaune, 2) vyriausio „Spindulio“ b-vės meisterio – graverio Šmito, gyv. Kaune. Šie ekspertai, kaip grafikai specialistai, pakankamai yra kompetetingi pareikšti patikimą šioje byloje nuomonę, kas ir yra šioje byloje viena iš svarbesnio, turint galvoje, kad ekspertyzos nuomone ir pagrindžiama visa byla.

Prirengiamo tardymo metu iškeltos aplinkybės nebuvo ryškios ir joms trūko davinių, tai iš vienos pusės, o iš antros pusės, kas svarbiausia, tuo metu negalima buvo taip ant greitųjų pasirinti tinkamų ekspertais asmenų, turint galvoje, kad Lietuvoje šioje srity yra labai nedaug specialistų, iš ko galima būtų pasirinkti, be to, esu kalinamas ir neturiu laisvų ir betarpių su laisve ryšių, o dabar sužinojęs esant tokius specialistus ir kreipiuosi su šiuo prašymu, turėdamas galvoje, kad byla nagrinėti dar nepaskirta, ir turiu vilties, kad tam nebus daroma iš teismo pusės kliūčių.
Su pagarba
A. Sruoga

1935 m. II. 6 d.“

(Adolfo Sruogos prašymas Kauno apygardos teismui, Kaunas, 1935-02-06, [rankraštis], žr. *MPŽB, in: LCVA*, f. 478, ap. 4, b. 11649, l. 52r–v).

[7] Kazimieras Sruoga (1899–1974) – jauniausias Balio Sruogos brolis. Ekonomistas. 1936–1940 m. akcinės bendrovės „Maistas“ direktoriaus pavaduotojas.

[8] Juozapo Sruogos žmona tuo metu buvo silpnos sveikatos: „Svajojam Naujiems metams nuvykti į Kauną, bet tikrai dar nežinome. – Bronė nelabai sveika! Manome, kad apendicitas – gal reikės operaciją daryti. O gal ir taip praeis?“ (Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, 1935-12-17, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 855, nr. 28, l. 1r)

[9] Bronislava Sruogienė (1896–1950) – Balio Sruogos vyriausiojo brolio Juozapo Sruogos žmona.

[10] Linkėjimų Juozapo Sruogos šeimai siuntė dešimtmetė rašytojo dukra Dalia Sruogaitė (1925–2015) ir žmona Vanda Daugirdaitė-Sruogienė (1899–1997) – 1928–1939 m. Kauno III valstybinės gimnazijos istorijos mokytoja, nuo 1935 m. tos pačios gimnazijos inspektorė.

[11] Balys Sruoga (1896–1947) – Juozapo Sruogos brolis, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas (dėstė rusų literatūrą, pasaulinio teatro istoriją, vadovavo slavistikos ir teatro seminarams, įsteigė akademinę dramos studiją); nuo 1932 m. – profesorius.